

Vergaderjaar 2006–2007

26 488

Behoeftestelling vervanging F-16

Nr. 61

BRIEF VAN DE ALGEMENE REKENKAMER

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 juli 2007

Op 19 december 2006 hebben wij u ons werkprogramma voor 2007 toegestuurd.¹ Hierin zeggen wij toe u twee maal per jaar te informeren over het project «Monitoring verwerving Joint Strike Fighter». Door middel van deze brief geven wij invulling aan deze toezegging. In voorgaande jaren hebben wij de Tweede Kamer reeds geïnformeerd over de voortgang rond het Joint Strike Fighter-programma (JSF-programma) en onze rol in de informatievoorziening aan de Tweede Kamer.² De onderwerpen waarover wij u in deze brief willen informeren zijn de volgende:

- de monitoringsactiviteiten van de Algemene Rekenkamer in 2007;
- het geplande gezamenlijke werkbezoek van de auditdienst Defensie, de auditdienst Economische Zaken en de Algemene Rekenkamer aan de Verenigde Staten;
- internationale activiteiten met betrekking tot het JSF-project;
- het volgende publicatiemoment.

1 Monitoringsactiviteiten Algemene Rekenkamer in 2007

Met de ondertekening van het Production, Sustainment and Follow-on Development Memorandum of Understanding (PSFD MoU) is Nederland een nieuwe fase ingegaan in de verwerving van de JSF.

Dit jaar wordt het MoU met betrekking tot de testen evaluatiefase ondertekend tussen de Verenigde Staten en de andere partnerlanden. De overeenkomst zal voor besluitvorming worden voorgelegd aan de Tweede Kamer. De overeenkomst zal nieuwe verplichtingen voor Nederland met zich meebrengen. Op dit moment is nog niet duidelijk welke verplichtingen dat zijn omdat er nog onderhandelingen plaatsvinden over de inhoud van het test- en evaluatie-MoU.

Daarnaast zal het kabinet in 2007 de contractonderhandelingen beginnen voor de mogelijke aankoop van testtoestellen. Hiervoor zal het kabinet een Participant Procurement Request (PPR) indienen bij het JSF Program Office (JPO). Dit zal echter pas gebeuren nadat parlementaire besluitvorming heeft plaatsgevonden over het test- en evaluatie-MoU. Het PPR brengt geen verplichting tot aankoop met zich mee. Over de daadwerke-

¹ Bijlage bij niet-dossierstuk ru06 000 041.

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2006–2007, 26 488, nrs. 57, 51 en 50; Tweede Kamer, vergaderjaar 2005–2006, 26 488, nr. 40; Tweede Kamer, vergaderjaar 2004–2005, 26 488, nr. 33.

lijke aanschaf van de testvliegtuigen zal de regering in 2009 een besluit nemen.

Wij zullen monitoren hoe het te tekenen test- en evaluatie-MoU zich verhoudt tot de beslissing om testvliegtuigen aan te schaffen in 2009. Onze aandacht gaat uit naar de wijze waarop de verplichtingen onder het test- en evaluatie-MoU ruimte laten voor het wel of niet aanschaffen van testvliegtuigen. Daarnaast zullen wij zowel de kosten van dit MoU als de uitstapkosten van dit MoU volgen. Eveneens zullen we kijken naar de kosten van de aanschaf van testvliegtuigen. Mogelijk betrekken we ook nog andere onderwerpen in onze monitoring.

Dit jaar zal een begin worden gemaakt met het herijken van de business case door het Ministerie van Financiën, het Ministerie van Defensie en het Ministerie van Economische Zaken. Aan de hand van de business case wordt het afdrachtspercentage voor de Nederlandse industrie bepaald over de inkomsten die bedrijven ontvangen aan JSF-gerelateerde productieomzet. Door middel van deze industriële afdrachten dient het gat tussen het «van de plank» kopen en de participatie in de ontwikkeling van de JSF te worden gedicht. Het definitieve percentage zal in 2008 worden vastgesteld. Het percentage staat op dit moment vastgesteld op 3,5% tot 1 juli 2008. De voortgang van dit herijkingsproces is onderwerp van onze aandacht. Hierbij zullen wij ons richten op de orders (omvang en registratie) voor de Nederlandse industrie.

Op 15 maart 2007 is het rapport van de Government Accountability Office (GAO), de rekenkamer van de Verenigde Staten, verschenen over de voortgang van het JSF-programma. Daarnaast zal dit jaar de gezamenlijke jaarrapportage verschijnen van de auditdiensten van Defensie en van Economische Zaken in het kader van de grote projecten procedure. Deze zullen wij beide meenemen in onze monitoringsactiviteiten. Hierbij zullen wij ons onder meer richten op de kostenontwikkeling van het JSF-programma.

Met de ondertekening in februari 2007 van het PSFD MoU door Italië is het Production and Sustainment MoU tussen Italië en Nederland met betrekking tot de JSF productie- en onderhoudsactiviteiten van kracht geworden. In dit Production and Sustainment MoU hebben Nederland en Italië afspraken gemaakt over samenwerking op het gebied van productie en onderhoud van JSF-toestellen. Wij willen in onze monitoring eveneens aandacht besteden aan deze overeenkomst. Hierbij zullen wij vooral letten op de kosten en verplichtingen die uit dit MoU voortvloeien.

Samengevat, wij zullen ons met onze monitoringsactiviteiten in 2007 richten op:

- het test- en evaluatie-MoU, zowel financiële als niet-financiële verplichtingen;
- de relatie tussen het test- en evaluatie MoU en de aanschaf van testvliegtuigen;
- de voortgang rond het herijken van de business case;
- de orders voor de Nederlandse industrie, orderomvang en -registratie;
- het rapport van de auditdiensten van Defensie en Economische Zaken;
- het rapport van de GAO;
- kostenontwikkeling van het JSF-programma;
- het Production and Sustainment MoU tussen Nederland en Italië.

2 Werkbezoek aan de Verenigde Staten

Eind april 2007 heeft de Algemene Rekenkamer de auditdiensten van Defensie en van Economische Zaken vergezeld gedurende een bezoek aan de Verenigde Staten. Tijdens dit bezoek hebben we een aantal instanties bezocht die betrokken zijn bij het JSF-programma. Dit bezoek stelde ons in de gelegenheid om direct bij deze organisaties informatie in te winnen over de voortgang van het programma in de Verenigde Staten.

3 Samenwerking tussen rekenkamers partnerlanden

De Algemene Rekenkamer was in 2005 en 2006 voorzitter van de jaarlijkse Supreme Audit Institutions (SAI) conferenties over de JSF. De jaarlijkse conferenties hebben tot doel de samenwerking tussen de rekenkamers van de deelnemende landen te versterken en de auditrechten van rekenkamers binnen het JSF-programma te waarborgen.

Tijdens de conferentie in september 2006 is besloten dat de Noorse Rekenkamer, de Riksrevisjonen, het voorzitterschap van de Algemene Rekenkamer overneemt. De Noorse Rekenkamer blijft voorzitter tot en met 2008. Het formele overdrachtsmoment heeft op 26 januari 2007 in Oslo plaatsgevonden.

Tijdens de overdrachtsbijeenkomst hebben wij ons internationale JSF-dossier aan de Noorse Rekenkamer overgedragen. Zij gaf aan dat zij voornemens is om in september 2007 de volgende JSF SAI conferentie te organiseren in Oslo. Hier zullen wij aan deelnemen.

In het kader van de internationale beveiligde informatie-uitwisseling tussen de rekenkamers van de deelnemende landen hebben wij capaciteit beschikbaar gesteld. Wij zullen tot de SAI-conferentie van 2008 over de JSF ervoor zorgen dat rekenkamers onderling beveiligd informatie uit kunnen wisselen. De Noorse Rekenkamer zal gedurende haar voorzitterschap zoeken naar alternatieve mogelijkheden voor beveiligde informatie-uitwisseling.

4 Publicatiemoment 2007

Zoals in de inleiding van deze brief reeds is aangegeven heeft de Algemene Rekenkamer aan de Tweede Kamer toegezegd om twee maal per jaar te informeren over het project «Monitoring verwerving Joint Strike Fighter». Wij voorzien in het vierde kwartaal van 2007 een publicatie. Deze publicatie zal de vorm hebben van een openbaar rapport waarbij wij onder meer ingaan op de in paragraaf 1 genoemde monitoringsonderwerpen.

Algemene Rekenkamer
S. J. Stuiveling,
President

Jhr. mr. W.M. de Brauw,
Secretaris